

Зарубіжний досвід розгляду господарських спорів

За своєю сутністю внутрішньодержавні спори між суб'єктами господарювання (економічні спори) вирішуються судами у всіх країнах світу.

Сучасне зарубіжне законодавство по-різному вирішує питання про те, які суди повинні розглядати економічні (господарські) спори. Як правило, ця дилема вирішується одним із двох способів: або створюються суди спеціальної юрисдикції, уповноважені розглядати економічні справи, або такі справи підвідомчі судам загальної юрисдикції.

Більшість країн, які входили до складу Радянського Союзу, зберегли перший варіант – це зокрема економічний суд Азербайджанської республіки, державний арбітраж республіки Вірменія, господарський суд республіки Білорусь, арбітражний суд республіки Грузія, арбітражний суд Киргизької Республіки, арбітраж республіки Молдова, арбітражний суд республіки Таджикистан, господарський суд Туркменістану, господарський суд республіки Узбекистан, господарський суд Латвії, господарський суд Литовської республіки.

У США, Великобританії та більшості країн ЄС традиційно віддано перевагу другому підходу.

Однією з причин вибору судів загальної юрисдикції для розгляду економічних суперечок у США та Великобританії стала приналежність цих країн до змагального типу правосуддя, за якого в межах змагального судочинства суд залишається пасивним у судовому засіданні – активність виявляють учасники процесу. Саме сторонам належить ініціатива та контроль за веденням справи: вони готують справу до слухання, шукають можливості укладення мирової угоди, представляють докази до суду, досліджують їх, виступають зі вступними і заключними промовами. Суд же вирішує спір. Такий розподіл ролей передбачає, що адвокати розкриють і проаналізують всі докази перед судом, останньому залишиться тільки вирішити суперечку. За подібної постановки питання від судді не вимагається спеціалізації в певній галузі права.

Крім того, в США, якщо економічний спір пов'язаний зі встановленням фактів, така справа слухається за участю присяжних. Якщо спір стосується лише питань права, то в розгляді справи бере участь професійний суддя.

У Великобританії сьогодні економічні спори розглядаються без участі присяжних. Проте початкова участь присяжних при вирішенні будь-якої, навіть складної економічної справи не могла сприяти спеціалізації суддів, і навпаки – від адвокатів було потрібно так побудувати дослідження доказів у суді, щоб простий громадянин, яким є присяжний, міг зрозуміти всі хитросплетіння економічного спору. Змагальні аспекти англо-американського судочинства, а також участь присяжних вимагали від адвокатів такого дослідження доказів у суді, яке робило б його зрозумілим і непрофесіоналам, і тому не було потреби в створенні судів спеціальної юрисдикції типу російських арбітражних судів.

Разом із тим спеціалізовані суди в США все ж таки існують, це - суди у справах про банкрутство (в рамках судів загальної юрисдикції) і податкові суди.

Цим же шляхом пішли деякі колишні союзні республіки радянського табору, зокрема функції спеціалізованих господарських судів передано судам загальної юрисдикції в республіці Казахстан, а державний арбітраж Естонської республіки припинив свою діяльність. Так, в Естонії господарські спори розглядаються міськими і повітовими судами.

У ФРН існує 5 основних видів судочинства – загальне, трудове, соціальне, фінансове та адміністративне. При цьому загальним судам підсудні всі цивільні спори, зокрема і у сфері торговельних спорів. Згідно із Законом ФРН «Про судоустрій» до торговельних належить чітко визначене коло справ у спорах, що виникають між учасниками угод, членами торгових товариств, спори за вексями, щодо застосування закону ФРН «Про чеки», із захисту торгових знаків тощо. До компетенції палат у цивільних і торгових справах входить розгляд по першій інстанції справ із сумою позову понад 3000 євро.

Система фінансових судів створена головним чином для розгляду справ, пов'язаних зі сплатою податків і митних зборів.

Таким чином, у ФРН здійснення господарського судочинства лягає на цивільний сектор загальних судів, зокрема палату з торгових справ і фінансові суди, при цьому вирішення економічних справ здійснюється професійними суддями і народними засідателями колегіально, а у випадку незначних сум позовів – одноосібно. Позови на суму до 500 євро не приймаються до зазначених судів і не розглядаються.

До системи цивільного судочинства в Австрійській республіці належать районні суди з комерційних питань та арбітражний суд, що перебуває у столиці Відні. Під їх юрисдикцію підпадають усі спори господарського характеру, зокрема всі справи, пов'язані з банкрутством. До нижчої ланки судової системи належать дільничні суди, які розглядають спори про оренду та ін. Крім того у Відні функціонує Патентний суд, який приймає рішення за клопотаннями про визнання патентів недійсними.

Відповідно до Конституції Республіки Азербайджан в державі діє система економічних судів, а саме Економічний суд Азербайджанської Республіки, який є вищим судовим органом з розгляду економічних суперечок, Економічний Суд, як суд апеляційної інстанції, котрий розглядає справи в апеляційному порядку, та місцеві економічні суди.

У Бразилії функціонують такі органи судової влади: Верховний Федеральний суд, Верховний Суд, Федеральний суд, Трудовий суд, Виборчий суд, військові суди, суди штатів, федерального округу і територій.

Регіональні суди здійснюють судову владу на територіях спеціальних округів. Вони розглядають у першій інстанції певні категорії справ, а також виступають як апеляційна інстанція.

Нижчу ланку загальних судів складають професійні та непрофесійні федеральні судді в штатах (на кожен штат припадає один або кілька судових округів), які розглядають у першій інстанції незначні кримінальні та цивільні справи з можливістю подачі апеляцій до судів першої інстанції.

На федеральному рівні в Бразилії діє розвинена система спеціальних судів-трибуналів і суди з трудових справ (Високий трудовий суд, регіональні трудові суди). Діє особлива система виборчої юстиції: Високий суд виборчої юстиції; регіональні виборчі суди та судді виборчих судів; поради або хунти виборців як нижча ланка; військові суди – Високий військовий суд, регіональні військові суди і судді.

До загальних судів штатів входять суди правосуддя, суди першої інстанції, суди присяжних, громадські суди; до спеціальних – трибунал і судді з військових справ, трудові суди та ін. Громадські суди мають повноваження здійснювати одруження, вирішувати спори і здійснювати примирливі функції неюридичного характеру.

Таким чином, у Бразилії господарські спори розглядають суди загальної юрисдикції.

Судова система в Ізраїлі відповідно до закону про судову владу 1984 р. представлена світськими і релігійними судами. Зокрема окружний суд Ізраїлю наділений компетенцією розглядати апеляції на рішення мирового суду і більш серйозні цивільні, як для суду першої інстанції, питання, пов'язані з економічними спорами, банкрутством, скаргами ув'язнених, апеляціями з податків і реєстрації кандидатів для участі в парламентських виборах. Крім того в Ізраїлі діють спеціальні суди з чітко визначеною юрисдикцією – транспортні, трудові, військові, муніципальні, адміністративні, у справах неповнолітніх

Справи, пов'язані з розглядом питань особистого статусу громадян (шлюби, розлучення, аліменти, опікунство, усиновлення), входять в юрисдикцію судових органів релігійних громад – суди рабинів для євреїв, суди шаріату для мусульман, церковні суди для християн, що належать до десяти офіційно визнаних в Ізраїлі християнських громад. Суди рабинів діють на основі стародавніх законів Талмуду.

Таким чином, в Ізраїлі господарські спори розглядають різні світські суди як загальної, так і спеціальної юрисдикції. Окружний суд наділений компетенцією розглядати апеляції на рішення мирових судів та, як суд першої інстанції, – питань, пов'язаних з економічними спорами, банкрутством.

Також цікавим є досвід деяких інших країн. Наприклад, Іспанії, в якій існує система господарсько-адміністративних трибуналів. Трибунал розглядає в першій інстанції фінансові суперечки на великі суми і скарги на постанови Міністерства економіки та інших центральних установ, а в другій інстанції – скарги на постанови нижчих судів господарсько-адміністративних трибуналів регіональних автономних об'єднань та відповідних трибуналів провінцій. На місцях функціонують територіальні господарсько-адміністративні трибунали, які переважно розглядають податкові спори.

В Нідерландах набули поширення позасудові інститути для вирішення спорів (арбітраж), де арбітри можуть бути обрані за бажанням сторін (як правило, вони є експертами в певній галузі).

В Туреччині існує рахунковий суд, який фактично є органом адміністративно-фінансового контролю та має функцію перевірок і контролю усіх видів доходів, витрат і стану майна підприємств, організацій та установ, що фінансуються за рахунок загального і додаткового державного бюджетів.

Виконали:

Геворкян Гоарік

Барабаш Людмила

Лебединський Станіслав

Поволоцька Єлизавета